

A tetten ért múlandóság

Lukács Sándor új versei

Legutóbbi könyve bemutatásakor úgy gondoltam: az Lukács Sándor legjobb kötete. Most azt hiszem: ez annak méltó folytatása. Nemcsak minőségét, témáit, látásmódját, érzésvilágát, gondolkodását, poétikáját tekintve is. De miért is változott volna meg látásmódja, költői világa? Nem lett más – legfeljebb még *olyanabb*, mint volt, hiszen az idő mindannyiunkkal múlik.

Ami verselését illeti: hozzá tartozik a hangja. Nemcsak a költői hangvétel, hanem az, ahogyan verset mond: a saját verseit is. Amikor a nyers kéziratot olvashattam, néha megakadtam: mintha más hangütést, hanglejtést vártam volna. De – számomra is meglepő módon – ott volt a fülemben a hangja. Valahogy úgy, ahogyan kottát olvasó, kifinomult belső hallású zenészek lapozzák a partitúrákat, és megszólal bennük akár egy nagyzenekar is, vagy – mint Kodálynak – egy Bach-oratórium hangzásvilága. Számomra is váratlanul, nekem Lukács Sándor hangja szólalt meg, és újra olvasva már általa hallottam verseit – és akkor minden a helyére került.

A kötet verseiben, ahogyan az illik, megannyi képbe, sorba rendezett tapasztalás kap költői formát, vagy éppen eleve költészetként születnek hangulatok, érzések. Olyan szervesen kapcsolódnak egymáshoz, hogy a kötet legmegkapóbb vagy elgondolkoztatóbb soraiból akár újabb, apokrif versek is összerakhatók.

Ha egy mondatban kellene összefoglalnom, mi a legjellemzőbb az „*Előétel a pokolban*” című kötetre, a legrövidebben azzal tenném, hogy vezérmotívuma a tetten ért múlandóság – amit már az „emberélet útjának felén” is föl lehet ismerni. Lukács Sándor így ír erről a tapasztalásról: „A férfikor közepe, mormolod magadban. / Ha így haladsz tovább, nyugodj meg, / nem leszel halhatatlan.”

Ennek alapján azt lehetne gondolni, hogy erről az élményről írni szomorú veszteséglista készítés. De nem így van: jól néznénk ki, ha az élethez nem tartozna hozzá a múlandóság, ha halhatatlanok lennénk, és életidőnk nem lenne véges, akkor értéke se lenne. Így viszont, végességünk miatt, mindig búcsúzunk. Ez pedig csak addig fájdalmas, amíg a búcsút megelőző találkozásban nem fedezzük föl, hogy mi mindent kaptunk ajándékba.

A költő Zrínyi Miklósnak, aki bőven látott (akár maga okozta) halált, van egy gyönyörű fordulata. Igazi barokk istenhittel mondja egyik hősének távozásáról: „testének romlandó sátorát letette”. Vagyis az esetleges és esendő földi létből az örökkévalóságba lépett. Valamiként így ír a világról Lukács Sándor is: a sokféle veszteségben a létet látja és fedezi föl - újra. Azt, hogy milyen csoda, ha van mitől búcsúzni, hogy ez a világ mennyi gyönyörűséget adott. Fáj elszakadni attól, ami még valóság ebben a világban, de megnyugtató, hogy mindez akkor lesz halhatatlan, amikor már megfoghatatlan.

Ennek a felismerésnek szépsége járja át Lukács Sándor első pillantásra talán fájdalmasnak, szomorúnak mutatkozó verseit. Azt súgja: mindaz, amit majd itt kell hagyni, csak tárgyként marad itt, de az emlékezésben elveszti anyagát, és eszmévé, eszménnyé válva él tovább. Ezt megírni nem temetés, hanem teremtés.

Az élethez való viszony spontaneitása, a kapott impulzusok és az azokra adott válaszok visszatekintve nyerik el jelentésüket – és Lukács Sándor visszatekintés-, vagy (nevezzük legtermészetesebb nevén?) öregedés-élményének éppen az a lényege, hogy a megélt pillanatok összességét rendezteti vele, a létezés rendjének megismerése felé tereli. Ebben persze van valami ijesztő is. Ezért kérdezi: „Mi ez a rezzenetlen ősi / rémület ez a lapuló feszültség? // Hívhatnánk emlékezetnek is”.

A válasz: szinte az egész kötet. Árulkodó első két sora. Így hangzik: „Vesztett csaták a földeken.
/ Megbékélés a levegőben.” A záró vers pedig így végződik: „S ha rákérdeznek, / mire
vetemedtünk, / egyikünk sem meri / bevallani.”

Ez hát a keret. Az induló tétel: a földön – a földi létben – elvesztett csaták, magának az életnek
elfutása, vele szemben a levegőben, az éterben megbékélés, vagyis az ég felé, az öröklétbe
emelkedés. A zárszó erre felel. Mert lehet ugyan szépeket mondani kezdetről és végről, de ami
a kettő között van, az titok marad. Ezért életünket (amire vettünk és „vetemedtünk”), akkor
sem tudnánk bevallani, ha mernénk, hiszen ez a legnagyobb titok. Ahogyan titok megannyi
részlete: a szépség és a fájdalom, a szerelem és az elmúlás is.

„Legyőz az elmondhatatlan” – mondja Lukács Sándor. Másutt arról ír, hogy árnyak táncolnak
erkélye alatt, és amikor hajnalodik, „mintha mi sem történt volna, / rejtekhelyükre
visszaszállnak”. Mondanom se kell: mi is ilyen árnyak vagyunk, akik az örök világosság
fényében tűnünk el. Akkor pedig „Elveszti súlyát, mi nehéz volt.” Ilyen megjegyzések, sóhajok
kötik össze az egyes verseket: emelkedetten, elégikusan, csendesen szólítanak fel és hívnak
közös tűnődésre.

Gondolkodásban, formavilágában Lukács Sándor versei mindig is a klasszikus magyar költői
hagyományhoz, versnyelvhez, tartalmakhoz kapcsolódtak. Így az életet összegző versek, az
„őszikék” világához is. Ezért nem meglepő, hogy e versáramlat forrásvidékének egyik
klasszikusa is beleépül szövegébe. Berzsenyi a *Közelítő tél*-ben hervadó ligete zörgő sárga
leveléről ír. Itt „száradó levél zörög / nyúzott fák dermedő ágain”, miközben a vers ritmikájában
a klasszikus időmérték töredékeit is fölfedezhetjük. Berzsenyi azt panaszkolta, hogy „Nem bűg
gerlice”, és a tavasz alig ízlelt nektárját búcsúztatta, Lukács Sándor elhagyott fészkekről ír, és
azt mondja: „Sorra hullnak le halott gyümölcsök”.

Mondhatjuk hát, hogy ezek a versek maguk is a „közelítő tél” versei – és a Horatius társaként élő Berzsenyi társaságába kíváncsoznak. Ezt a képet erősíti-mélyíti az is, hogy a költői bölcsélet sokszor tovább nem tömöríthető, szentenciózus formákban jelenik meg: „csupán / az a tiéd, amit már elvesztettél”. Különös dolog ez is: Lukács Sándor tudja, hogy az ilyen végső felismerésekhez már mások is eljutottak. Ki is mondja: „Mindent elmondtak már, / ahogy minden leíratott”, és hogy újat már aligha lehet mondani. De lehet máshogy, vagyis valamelyest mást is – így tehát mégis újat. Mert életnek-halálnak ugyan egyetemesek a törvényei, de a velük való személyes találkozás mindig egyedi. És ez a személyesség az, ami megfogja e versek olvasóit.

(Lukács Sándor: Előétel a pokolban. Bp. 2025, Nap Kiadó)

Gróh Gáspár